

ДОКЛАД ЗА ДОВЕРИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ МАЙ 2014

ДОКЛАД С АНАЛИЗ И ПРОГНОЗА
ЗА (НЕ)ДОВЕРИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ

Междинният доклад анализира доверието в политическите институции след изборите за Европейски парламент. Докладът не е достатъчно основание за вземането на каквито и да било политически решения; не е в състояние да сподели отговорността за тях. Позовавания, цитирания и изваждане на смисъла от неговия контекст са некоректни. Този доклад не е предназначен да бъде част от публичния дебат.

Авторите не носят отговорност за информация и материали, изхождащи от други източници и не носят пряка или косвена отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада. Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели - докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Европейските избори създават обстановка на критично спадане на доверието в основните политически институции в страната. Това на свой ред създава нови рискове за политическа криза – предсрочно прекратяване мандата на правителството и на Народното събрание още през тази година.

Парламентарно представените политически партии и коалиции (с изключение на ДПС) са основните губещи доверието на избирателите. ПП Атака загуби двамата си европейски депутата и падна под 4% от вота на избирателите. Най-тежка и най-неочаквана е загубата на гласове на избиратели от мандатоносителя БСП/КБ. Победителката на изборите ПП ГЕРБ също губи част от доверието на избирателите си и не демонстрира качества на убедителна управленска алтернатива. Европейските избори задълбочиха недоверието в българската политическа система и сега я изправят пред нови предизвикателства по отношение на управлението на страната и най-вече пред създаването на коалиционно мнозинство с достатъчно доверие, което да поеме управлението на страната.

Пред много тежки проблеми е изправено сегашното управляващо мнозинство в НС. То очевидно не отговаря на вота на избирателите, няма политическа перспектива и е подложено на ерозия.

Европейските избори обезсилиха правителството в основните направления на неговите функции и отговорности. Обществена подкрепа за неговите действия падна до санитарно допустимото най-ниско ниво.

Европейските избори натовариха Президента с отговорността да помогне, за да бъде предотвратена очертаващата се политическа криза.

Анализ на резултатите от изборите за ЕП за партиите/коалициите

Докладът анализира доверието в основните партии и коалиции, такова каквото е показано на последните избори, както и отражението на тези избори върху доверието в основните държавни институции.

Активността на гласоподавателите бе изцяло в прогнозата на ЛУР за „под 2500000 избиратели“.¹ Независимо, че негласувалите от тях знаеха, че тези избори ще окажат силно влияние върху българските институции. Този важен факт може да има само две възможни обяснения:

- Избирателите не виждат реална алтернатива на сегашното управление в лицето на опозицията и нейните водачи. Поради това не са убедени, че вотът им може да промени нещо съществено за тях самите;
- Политическите партии в страната са причинили трайно отрицателно отношение на избирателите към себе си със своето цялостно досегашно поведение и с, като цяло, много слабата и неубедителна предизборна кампания.

Както прогнозирахме в предишните си доклади за доверието в институциите, двете

основни теми в предизборната кампания се оказаха решаващи за резултатите. Тези две конфликтни теми в българското общество са отношението на партиите/коалициите към:

- ЕС, като се разположиха по оста: „ЗА“ и „СРЕЩУ“ ЕВРОПЕЙСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ на България;
- съюзническите задължения на България в конфликта на НАТО и ЕС с Руската федерация след анекса на Крим и разпалването на сепаратизъм в Източна Украйна, като се разположиха по оста „МОСКВА“-„БРЮКСЕЛ“.

Партиите/коалициите (ГЕРБ, ДПС и Реформаторският блок), които разположиха своите послания в първото пространство – „ЗА“/„БРЮКСЕЛ“,² спечелиха силно доверие на избирателите, неочаквано за всички политически наблюдатели и анкетни прогнози.

Партиите/коалициите (БСП/КБ, Атака и АБВ), чиито послания бяха разположени във третото пространство – „СРЕЩУ“/„МОСКВА“, се оказаха големите губещи от изборите. Това стана отново неочаквано за всички политически наблюдатели и анкетни прогнози за БСП/КБ и за част от наблюдателите и анкетите за АБВ. Загубата на доверие от страна на „Атака“ има и други допълнителни причини, които не са свързани с конкретното позициониране на партията на европейските избори.

Евроскептичните послания на ББЦ и НФСБ, но все пак споделящи повече или по-малко съюзническата позиция, разположиха тези формации във второто пространство – „СРЕЩУ“/„БРЮКСЕЛ“. Техният резултат е противоречив: успехът на ББЦ е два пъти по-скромнен от предварително поставените цели на коалицията, независимо от много масираната предизборна кампания; НФСБ също не успя, но за първи път взе преднина пред „Атака“, нейния пряк съперник за националистическия вот.

Сред наблюдаваните в предишните ни доклади партии и коалиции, потенциални претенденти за участие в ЕП, няма такива, провели кампания в четвъртото пространство, определено от оста „ЗА“ европейската интеграция на страната и оста в подкрепа на каузата „МОСКВА“.

Този пространствен модел на позициониране на партиите/коалициите дава убедителни аргументи за изводите, които ще направим от изборните резултати. Поради отсъствието на субекти в специфичното 4-то пространство, дилемата на европейските избори може да се синтезира и опрости така: „ЗА ЕВРАЗИЯ“-„ЗА ЕВРОПА“

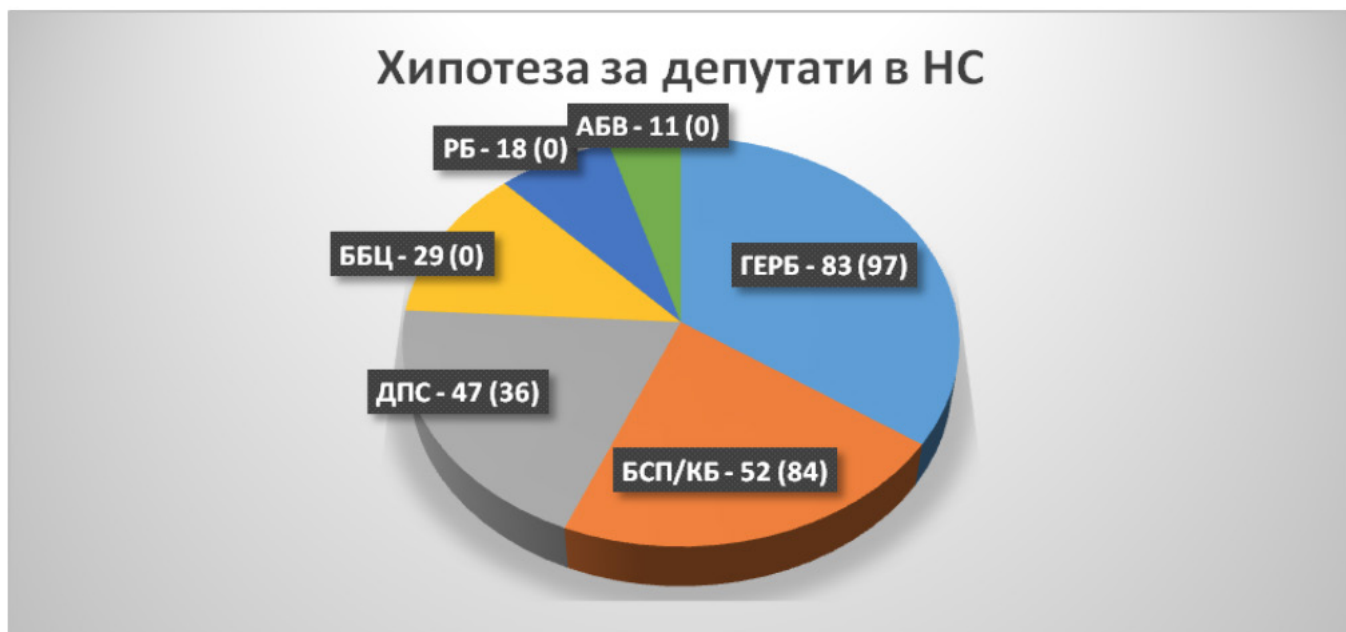
Първо. Ако в българското общество е имало противопоставяне по посочената дилема, то решението е категорично в полза на избора „ЗА ЕВРОПА“. Големите губещи или разочаровани в очакванията си са тези формации, които силно надцениха т.нар. от пропагандата на Кремъл „русофилство“ на българския избирател. Тези среди в БСП/КБ, които се опитват да обяснят неуспеха на коалицията с недостатъчната защита на каузата „ЗА ЕВРАЗИЯ“, следва да отговорят на въпроса защо „Атака“, която защитаваше яростно въпросната кауза, претърпя такова катастрофално поражение.

Второ. За първи път, по пътя на стимулирана отвън конфронтация, българското общество бе поставено пред избора между ЕВРОПА и ЕВРАЗИЯ и избра, неочаквано за своите „познавачи“, и най-категорично, ЕВРОПА. Резултатът със сигурност е голяма изненада за авторите и възложителите на кремълската пропаганда, които

компрометираща своите поддръжници в България. Заключението следва да насочи читателя към угнетяващи изводи за нивото на българския обществен дебат и за неговите „авторитети“. По-дълбокият извод е, че тази незрялост, самозалъгване и продажност на „авторитетите“ доведе до тежки поражения за лявата част от политическата система на страната ни. В предишните си доклади ЛУР предупреди за вероятността от тези последици.

Трето. Европейските избори отнеха доверието от управляващите, но не го дадоха на техните противници. В резултат, общият риск от дефицит на доверие в партиите и коалициите от политическата система на страната се задълбочи под досегашното си незадоволително ниво. И преди изборите доверието в политическите партии не им позволяваше да предприемат силни политически действия в полза на българските граждани, след изборите е дори по-лошо. Ще аргументираме този извод със следната естествена хипотеза:

Нека предположим, че изборите бяха едновременно за Европейски парламент и за Народно събрание, както настояваше парламентарната опозиция. Резултатът от тях би бил следният:

Управляващата коалиция би останала с 99 места, останали от спечелените 120 на предходните избори; би загубила общо 21 места, като БСП/КБ би се разделила с 32 народни представители, компенсирани от евентуалното увеличение на ДПС с 11;

ГЕРБ биха загубили 14 места и биха се оказали в очевидна неспособност да се представят за алтернатива на управляващите;

Феномен биха били трите нови формации:

- ББЦ би спечелила доверие за 29 народни представители, но те са много по-малко от намерението и очакванията ѝ да бъде алтернатива на сегашните парламентарни управляващи и опозиция и да управлява самостоятелно. Ето защо след изборите ББЦ заяви готовност за коалиране с БСП/КБ, обаче категорично без

ДПС. Но 81 депутати, събрани от двете формации, не са достатъчни и за тази цел;

- Реформаторският блок има доверие за 18 народни представителя, но те не са достатъчни на коалицията да управлява заедно със сестринската ГЕРБ. Двете формации биха имали едва 102 депутата;
- АБВ има подкрепа за 11 народни представителя. При обявената от формацията позиция на противопоставяне на сегашните парламентарни управляващи, но и на парламентарната опозиция изглежда неясно участието ѝ в някакво управляващо мнозинство: доверието във формацията не е достатъчно да бъде в управляващо мнозинство с БСП/КБ и ДПС; участието ѝ във формация с ГЕРБ и РБ също не позволява създаване на управляващо мнозинство.

В тази силно отслабена хипотетична парламентарна констелация три партии/коалиции могат да решат задачата за създаване на управляващо мнозинство, но само една има две възможности за това – ББЦ:

- ДПС, което, ако се присъедини към ГЕРБ и РБ, би могло да създаде стабилно управляващо мнозинство;
- ББЦ, което създава две управляващи мнозинства: 1) ако се присъедини към формата ГЕРБ и РБ и, 2) ако се присъедини към формата БСП/КБ и ДПС;
- АБВ, което може да усилва управляващо мнозинство само заедно с ББЦ.

Преди да направим заключенията, ще заявим категоричното си убеждение, че въпросната хипотеза не е умозрителна: тези изчисления са направени от всички партии, изпратили и не изпратили свои представители в ЕП; тяхното политическо поведение и действията им до следващите избори ще се базират на тези техни изчисления. Европейските избори вече са произвели своето цялостно и реално въздействие върху българската партийна система.

Заключенията са следните:

Първо. Европейските избори задълбочават недоверието в българската политическа система и я изправят пред нови предизвикателства по отношение на политическото бъдеще на страната. Сред тях на първо място е конструирането на коалиционно мнозинство с достатъчно доверие, за да поеме изпълнителната и законодателната власт. Решенията на най-важния въпрос – за мнозинството, не са очевидни и изискват от всяка партия да направи отстъпки от досегашните си позиции; например ГЕРБ да признае, че няма доверие да управлява страната самостоятелно; ДПС – да потърси отваряне към нови партньори, защото напълно реална е възможността след избори да отиде в опозиция и пр.; ББЦ да направи своя избор между двата варианта.

Второ. Европейските избори разбиха доверието в сегашната управляваща коалиция. Много тежкото поражение на мандатоносителя на правителството БСП/КБ принуди ДПС да започне да търси алтернатива. Всяко тяхно съвместно действие ще бъде посрещано с противопоставяне, практически, от всички страни. Това саботира функционирането на НС и поражда разделение между партньорите.

Трето. Нито ГЕРБ, нито БСП/КБ и ДПС имат достатъчно доверие, за да бъдат сигурни,

че ще участват в управлението на страната след предсрочни избори. В този смисъл, евроизборите заплашиха с неопределеност партийната система. Никой не е истински победител. Всеки зависи от своето поведение и компромиси и от поведението и компромисите на останалите. Никой няма гаранции за положението си в бъдещата политическа констелация.

Въздействие на европейските избори върху Народното събрание

След европейските избори *сегащото мнозинство в Народното събрание е без перспектива*. Очевидна е невъзможността то да възстанови доверието в себе си със силни политически действия. Основните политики на държавните институции, сред които здравеопазването, образованието, енергетиката изискват много трудни и болезнени решения. Тези решения не могат да бъдат проведени от сегашното мнозинство, което е лишено от доверие да управлява. Осъществяването на тези необходими политики би довело до пълно рухване на доверието основно в БСП/КБ.

Досегашното управляващо мнозинство ерозира; депутатите, обявили принадлежност към ББЦ, го напускат и то става напълно зависимо от подкрепата на „Атака“. Не е много вероятен сценарият за реконструиране на мнозинството, за сметка на тази партия; например, чрез външно мотивиране на депутати от нея да я напуснат, да се обявят за независими и да започнат да подкрепят правителството. Още по-малко вероятно е да се присъединят към КБ и съвсем невероятно – към ДПС. Дори да се приведе в действие този сценарий, не е в състояние да даде доверие на парламентарното мнозинство, за да може то безпрепятствено да упражнява функциите си.

Парламентарната констелация не отговаря на доверието на избирателите. Това се отнася както за управляващите, така и за парламентарната опозиция: първите нямат доверие да управляват; вторите нямат основание да претендират, че са единствената опозиция. Европейските избори опровергаха представителността на НС като цяло. Това поставя основната институция на страната в изключително слабата позиция да бъде гръмоотвод на предстоящи конфликти.

Три партии имат доверието да бъдат в парламента, а не са там, което означава, че ще използват всяка възможност да се конфронтират с него. Една партия („Атака“), чието поведение е ключово за поддържането на мнозинството, няма вече нужното доверие да бъде парламентарно представена.

Въздействие на европейските избори върху правителството

Резултатите от европейските избори обезсилиха правителството в следните направления:

Първо. Изпълнителната власт отслабна значително след европейските избори – не е в състояние да управлява така, както преди тях. Причината за това е, че кабинетът е пряко свързан с доверието в мандатоносителя – БСП/КБ, а това е формацията, претърпяла най-тежкото и неочаквано поражение. Кабинетът е създаден и управлява по модел, предложен лично и с пълното ангажиране с отговорността от председателя на БСП Сергей Станишев. Това прави доверието в кабинета и в мандатоносителя подобно на течност в скачени съдове – колкото е в единия, толкова е и в другия.

Прекратяването на мандата на правителството ще бъде изключително тежък удар върху БСП/КБ и персонално върху нейния председател. От друга страна, не се виждат надеждни продължения на неговото функциониране, поради слабостта на парламентарното мнозинство, което го подкрепя. От трета страна, риск за БСП/КБ създава самото продължаване на живота на правителството. Задаващите се редовни местни избори заплашват мандатоносителя с много тежка загуба и откъсване от избирателите по места. Местните избори не могат да бъдат пренебрегнати като заплаха при трудните решения, които предстои да се вземат, те досега са били винаги решаващ фактор за левицата.

Слабостта на БСП личи и от частичния характер на победата над АБВ. Прекият им конкурент не изпраща европейски депутат, но изглежда, че може да прескочи изборната бариера при скорошни парламентарни избори. Това поддържа под напрежение центробежните сили в БСП и прави действията на ръководството ѝ много трудни. Партията още не се е справила с предизвикателството, отправено от своя бивш президент и не показва, че има ресурс да се справи с него, освен чрез смяна на ръководството си и връщането на отлъчените в лоното на партията.

Второ. ДПС, досегашният най-силен и монолитно подкрепящ правителството фактор, постави под въпрос неговия мандат. ДПС може да поиска повече места в правителството срещу своята подкрепа, защото внася към него почти същото доверие, колкото БСП/КБ, но със сигурност няма да го направи: на първо място, поради заплахата да остане вън от управлението след евентуални предсрочни избори; на второ място, защото разбира, че подобно поведение би било разрушително по отношение и на правителството, и на мнозинството; на трето, защото се стреми да възстанови загубения си авторитет в ЕС с умерено центристко и коалиционно поведение. Партията демонстративно показва, че може да се договаря както с БСП/КБ, така и с ГЕРБ.

Изборните резултати бяха неочаквани за ръководството на ДПС. За силата на изненадата говори обстоятелството, че двете формации от управляващото мнозинство не координираха реакциите си и позициите си след обявяването на резултатите. Това разтвори и показа различията помежду им. Основно те се състоят в следното: БСП/КБ губи от подкрепата на правителството; ДПС печели с всеки ден от участието си във властта, защото превръща всяка своя властова позиция в ресурс за печелене на избиратели. Политическата практика в последните 25 години показва недвусмислено, че ДПС най-силно губи подкрепа, когато не е на власт, затова страхът от излизане от властта е най-голямата му движеща сила.

Трето. Министрите и ръководителите на други национални институции са силно демотивирани от резултатите от европейските избори. Без значение е дали се чувстват заплашени от частични кабинетни промени или не, всички ключови носители на изпълнителна власт са загубили основния аргумент за своето поведение – обществото е загубило доверието си в подкрепящото ги мнозинство в Народното събрание. Ако са верни основателните за мнозина подозрения, че правителството се стреми да реализира интересите на Кремъл в България, то е в немощ да реши такива задачи; трудно ще се намерят хора, които да тръгнат срещу интересите на страната си и на ЕС в полза на трета страна и при това да са компетентни да го направят.

Четвърто. Поради много ниското доверие, премиерът не е в състояние да решава посочените по-горе тежки въпроси в ключовите сектори и се превръща в заложник на

партийните ръководства на мнозинството. Изходите за него са два: а) палиативен – да направи министерски промени; б) да поиска вот на доверие с кратка програма, която завършва с предсрочни избори, за да може да запази санитарно необходимото доверие в изпълнителната власт и професионалния си авторитет.

При тези условия, вариантите за действие на БСП/КБ и ДПС са ограничени до следното:

- Да избегнат спешни предсрочни избори за Народно събрание, за да избегнат най-голямата опасност – да покажат непростима слабост пред очите на своите избиратели;
- Да се гарантират срещу враждебни действия на назначено от Президента служебно правителство или, ако могат, да не го допуснат;
- Да укрепят временно управлението и да обявят хоризонт за предсрочни избори.

Европейските избори и Президентът

Президентът, който би трябвало да не е засегнат от резултатите от европейските избори, получи на тях неочаквана от никого подкрепа. Причината е кризисният за политическата система следизборен контекст. Той единствен не е засегнат от отлива на доверие. Нещо повече, партийните атаки срещу неговата категорично проевропейска и съюзническа позиция, получиха категорично противопоставяне от страна на вота на избирателите; вероятно не защото избирателите се впуснаха масово да го защитават, а защото неговата позиция напълно съвпадна с позицията на голямото мнозинство в българското общество.

Нарасналото недоверие в политическата система – в партиите, парламента и правителството след европейските избори засилва ролята и отговорностите на Президента. От него се очаква да бъде много повече от активен участник в намирането на изход от назряващата политическа криза, той следва да помогне да се намери и посочи изходът от нея. Това е неговият шанс да влезе в ролята си на държавен глава и да намери политическия консенсус, необходим на страната. В този момент, иначе слабо значимата му представителна власт, става изключително важна и може да послужи като средство за намиране на национално решение.

Решаването на тази задача изисква повече доверие от това, с което Президентът разполага. Предишните му позиции и битки ерозираха значителна част от доверието, което той получи след президентските избори. Предизвикателството за него обаче е да реши точно тази много трудна ситуация: по този начин би възстановил част от обществената си подкрепа; в противен случай, ще загуби шансовете си да получи отново доверието на избирателите.

„В президентството няма да се правят коалиции, в какъвто и да е формат. Не очаквайте от мен посредничество и политическо брокерство“,⁹ заяви Президентът. Едновременно опитва консултации с ДПС, ГЕРБ и БСП/КБ, което дава основание да се предполага, че има представа за отговорностите пред себе си в сегашната критична за страната политическа обстановка.

Заклучение

Европейските избори в комбинация с конфликта с Русия поставиха на тежко изпитание българската политическа система. ЛУР към НБУ предупреди навреме за второто изпитание, което дойде откън и остана неочаквано и неосмислено от голямото мнозинство политически лидери. Политическите партии/коалиции не успяха да намерят верните отговори на двете предизвикателства едновременно и това доведе до ново, изненадващо за всички намаление на доверието в тях, като единствен източник и политическо основание да представляват българското общество.

След изборите българското общество стана по-неадекватно политически представено, а България стана по-слабо управляема, поради демонстрирания дефицит на доверие към институциите от страна на избирателите.

БЕЛЕЖКИ

¹ „На изборите за Европейски парламент през 2009 година гласуваха 2 576 434 избиратели. Няма основания да се очаква, че общата избирателна активност на 25 май 2014 година ще надхвърли тази стойност“. (Доклад за доверието в институциите - ЛУР април 2014) [http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=products&categories_id\[0\]=7&categories_id\[1\]=8&products_id=46&tx_multishop_pi1\[page_section\]=products_detail](http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=products&categories_id[0]=7&categories_id[1]=8&products_id=46&tx_multishop_pi1[page_section]=products_detail)

² (Политическият дискурс в кампанията за Европейски парламент 2014 - ЛУР май 2014) [http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=news&tx_ttnews\[tt_news\]=118&cHash=7107f6666ff916422afda6802bb74448](http://riskmanagementlab.com/bg/index.php?id=news&tx_ttnews[tt_news]=118&cHash=7107f6666ff916422afda6802bb74448)

³ „ До момента без партия и структури ни дават 3% доверие, ако на евроизборите гласуват около 50%, то ще имаме 6%, което прави двама евродепутати. Нашата цел е те да достигнат до четирима“. (Н. Бареков – 21.12.2013) http://www.livenews.bg/barekov-borim-se-za-4-ma-evrodeputati-video-52323.html?utm_source=flip.bg

⁴ „ Искам да имам 70-80 резултата, което е постижимо, ние ще утроим нашия резултат. Ако БСП успее да се реформира и смени това поколение и млади хора поемат там, те имат шанс да вкарат 40-50 мандата в следващия парламент и да станат нещо като по-малък, но аз ще ги приема като равностоен коалиционен партньор в едно експертно правителство, на което ще трябва обаче да приемат аз да съм министър-председател“. (Н. Бареков – 28.05.2014) <http://www.focus-news.net/news/2014/05/28/1925181/nikolay-barekov-az-iskam-da-upravlyavam-balgariya-kato-ministar-predsdatel.html>

⁵ „Няма да водя разговори за коалиции с ГЕРБ, БСП и ДПС. С тях сме конкуренти до изборите.“ (Г. Първанов – 29.05.2014) http://news.ibox.bg/news/id_682481045

⁶ „Политическите реалности не позволяват кабинета на Орешарски да изкара мандата си“. (Л. Местан – 28.05.2014) http://www.dnevnik.bg/izbori2014/2014/05/28/2309931/liutvi_mestan_niama_variant_pravitelstvoto_da_izkara/

⁷ „Чл. 1. (1) България е република с парламентарно управление.“ <http://www.parliament.bg/bg/const>

⁸ „Ако европейският вот прелегитимира кабинета, ако партиите, които стоят зад него, получат подобаващо доверие, кабинетът може да изкара пълния си мандат“. (Л. Местан – 08.03.2014) <http://m.dnes.bg/politika/2014/03/08/liutvi-mestan-obiden-na-bsp-no-ne-fatalno.218272>

⁹ <http://dnes.dir.bg/news/kabinet-rosen-plevneliev-izbori2013-16786587?nt=4>